

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра філософії, соціології та політології

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ /
CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2025

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Автори: Кравченко А.А., докт. філос. наук, проф.,
Гусєва Н.Ю., канд. іст. наук, доц;
Кизименко І.О., канд. іст. наук, доц;
Красільнікова О.В., канд. іст. наук, доц.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та політології 16.05.2025 р., протокол № 29.

Рецензенти:

М.П. Кухта, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та політології;

О.П. Кивлюк, д. філос. н., професор, зав. каф. філософії, іноземних мов та соціально-гуманітарних дисциплін Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія».

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ /
CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Культурна спадщина України» підготовлена відповідно до Стандарту вищої освіти України зі спеціальності «Дизайн» <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/022-Dyzayn-bakalavr.28.07.pdf> (13.12.2018р. № 1391) і призначена для студентів бакалаврату ДТЕУ усіх форм навчання галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 022 «Дизайн», освітньої програми «Дизайн»;

Програму підготовлено відповідно до Стандартів вищої освіти України із зазначених спеціальностей та освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів ДТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Культурна спадщина України» – спрямована на розвиток, збагачення і поглиблення гуманітарної підготовки студентів, та сприятиме формуванню та примноженню соціальної і професійної системи знань.

Мета викладання дисципліни «Культурна спадщина України»: формування у здобувачів вищої освіти системних знань про об'єкти культурної спадщини України та світу, засвоєння основних правових документів, що регулюють охорону вітчизняної та світової культурної та природної спадщини. Ознайомити студентів із світовою практикою збереження та популяризації культурних надбань та об'єктами культурної та природної спадщини України, внесеними до Списку ЮНЕСКО. Сприяти розвитку зацікавленості цінностями української та світової культури та проблемами їх збереження.

Відповідно до мети визначаються основні *завдання* навчальної дисципліни «Культурна спадщина України»:

- сприяти усвідомленню здобувачів вищої освіти основних категорій та понять «культурна спадщина України», «матеріальна і нематеріальна культурна спадщина», «природна спадщина», «Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» на рівні їх розуміння, відтворення і тлумачення та практичного застосування в процесі майбутньої професійної діяльності;

- дати цілісне уявлення про нормативно-правову базу збереження та забезпечення охорони культурної спадщини України, діяльність ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій щодо збереження світової та вітчизняної культурної та природної спадщини, проблемами збереження культурних надбань у період воєнних конфліктів;
- ознайомити студентів з найкращими зразками культурної спадщини України різних епох та природними пам'ятками країни;
- сформувати інтерес студентів до самостійного творчого осмислення національної культурної спадщини, виховати прагнення до постійного здобуття нових знань у вивченні культурних надбань нашого народу.

Предметом вивчення дисципліни є об'єкти культурної спадщини України, надбання духовної і матеріальної культури українського народу, природні об'єкти на території України, створені людиною або природою впродовж століть і збережені в тих чи інших формах.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Перед вивченням навчальної дисципліни у студентів мають бути розвинуті наступні компетентності:

Знання:

- основних етапів вітчизняної та світової культури та її видатних представників;
- сутності та змісту історичного процесу;
- основних загально-наукових понять та категорій.

Вміння:

- аналізувати та порівнювати різні теоретичні концепції та моделі;
- самостійно користуватися набутими науковими знаннями, формулювати, логічно доводити та відстоювати свою думку;
- мислити чітко, послідовно, несуперечливо;
- застосовувати наукові знання в професійній і громадській діяльності;
- відрізняти факти від ціннісних тверджень, вивчаючи і вирішуючи наукові проблеми та завдання неупереджено і об'єктивно.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Культурна спадщина України», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійними програмами:

✓ *Дизайн (ОС бакалавр)*

Номер в	Зміст компетентності	Номер теми, що
---------	----------------------	----------------

освітній програмі		розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
1	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	1-12
2	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	1-12
4	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	1-12
6	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.	1-12
7	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	1-12
9	Здатність зберігати та примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	1-12
<i>Спеціальні (фахові) компетентності за освітньою програмою</i>		
1	Здатність застосовувати сучасні методики проектування одиничних, комплексних, багатофункціональних об'єктів дизайну.	1-12
10	Здатність застосовувати знання прикладних наук у професійній діяльності (за спеціалізаціями).	1-12
12	Здатність оцінювати результати дизайн-проектів через призму естетичних і функціональних критеріїв, адаптуючи їх до факторів зовнішнього (культурного, ринкового) та внутрішнього (технологічного) середовища.	1-12
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
1	Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях.	1-12

2	Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово з професійних питань, формувати різні типи документів професійного спрямування згідно з вимогами культури усного і писемного мовлення.	1-12
3	Збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування дизайнерського проекту, застосовувати теорію і методику дизайну, фахову термінологію (за професійним спрямуванням), основи наукових досліджень.	1-12
7	Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проектних вирішень.	1-12
8	Оцінювати об'єкт проектування, технологічні процеси в контексті проектного завдання, формувати художньо-проектну концепцію.	1-12
10	Визначати функціональну та естетичну специфіку формотворчих засобів дизайну в комунікативному просторі.	1-12
13	Знати надбання національної та всесвітньої культурно-мистецької спадщини, розвивати екокультуру засобами дизайну.	1-12
14	Використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики.	1-12
15	Розуміти українські етнокультурні традиції у стильових вирішеннях об'єктів дизайну, враховувати регіональні особливості етнодизайну у мистецьких практиках.	1-12
18	Відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів дизайну.	1-12

19	Розробляти та представляти результати роботи у професійному середовищі, розуміти етапи досягнення успіху в професійній кар'єрі, враховувати сучасні тенденції ринку праці, проводити дослідження ринку, обирати відповідну бізнес-модель і розробляти бізнес-план професійної діяльності у сфері дизайну.	1-12
----	---	------

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Культурна спадщина України: зміст, засади та принципи збереження.

Розуміння поняття культурна спадщина та культурні цінності. Класифікація природної та історико-культурної спадщини. Класи культурних цінностей. Класифікація об'єктів культурної спадщини. Об'єкти матеріальної та нематеріальної спадщини. Критерії для внесення та виключення об'єктів у список спадщини. Поняття автентичності. Методики оцінювання природної та історико-культурної спадщини. Об'єкти культурної спадщини національного та місцевого значення.

Закріплення охорони культурної спадщини в Конституції України. Закони України щодо збереження культурної-спадщини: «Про музеї та музейну справу» (1995 р.), «Про культуру» (редакція від 16 липня 2019 р.), «Про охорону культурної спадщини» (редакція від 25.01.2019), «Про охорону археологічної спадщини» (2004 р.), «Про утворення Державної служби охорони культурної спадщини» (2002 р.). Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» (редакція від 04.10.2018). Положення про Державний реєстр національного культурного надбання. Перелік видів і типів об'єктів, які становлять виняткову історичну, наукову, художню чи іншу культурну цінність. Державна система охорони пам'яток історії та культури в Україні. Діяльність сучасних пам'яткоохоронних органів та громадських організацій. Український центр культурних досліджень.

Міжнародне співробітництво в сфері охорони, збереження, відновлення та використання природної та історико-культурної спадщини Проблеми збереження спадщини. Фактори ризику об'єктів спадщини; економічний і соціальний збиток від їх втрати. Вплив екологічних факторів на пам'ятки природної та історико-культурної спадщини. Екологічна політика та охорона спадщини. Моніторинг об'єктів природної та історико-культурної спадщини. Паспортизація і оцінка об'єктів природної та історико-культурної спадщини.

Роль спонсорства і меценатства у відродженні історико-культурної спадщини: благодійні фонди, громадські організації, волонтерство. Капіталізація культурної спадщини України. Об'єкти культурної спадщини етнічних громад. Регенерація історичного середовища. Консервація, реставрація та реабілітація

пам'яток. Проблеми повернення надбань української культурної спадщини з-за кордону.

Історико-культурна спадщина як туристично-рекреаційний ресурс. Місія культурної спадщини і культурних цінностей у сучасному світі. Злочини проти культурної спадщини України під час військової агресії 2022.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 20 [с. 36-49], 22 [с. 23-44], 23 [с. 55-71], 24 [с. 206-234].

Інтернет-ресурси (законодавство): 1-17.

Тема 2. Українські об'єкти світової спадщини ЮНЕСКО.

Історія розвитку та передумови створення списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Формування традицій збереження культурної спадщини: загальна характеристика. Діяльність М. Реріха (Вашингтонський Пакт). Діяльність міжнародних організацій в галузі охорони культурної спадщини. Міжнародні угоди з питань захисту культурних цінностей. Діяльність ЮНЕСКО в галузі охорони світової спадщини. Історія становлення міжнародних інституцій в галузі охорони пам'яток. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини» (1972 р.), «Список всесвітньої спадщини» і «Список всесвітньої спадщини під загрозою». Сучасні світові тенденції в охороні світової культурної спадщини – Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону підводної спадщини», Конвенція ЮНЕСКО «Про охорону нематеріальної спадщини». Система 5 критеріїв й підстави відбору пам'яток до Списку. Правові акти Ради Європи про охорону пам'яток археології. Вимоги Європейського права до охорони археологічних пам'яток. Заходи попередження й боротьби з нелегальними археологічними розкопками. Заходи по врятуванню пам'яток археології, що знаходяться під водою. Конвенція «Про охорону європейської археологічної спадщини» (1969 р.), Конвенція «Про охорону європейської археологічної спадщини» (1984 р.). Реституція культурних цінностей. Поняття Реституція в Римському праві. Історичні приклади реституції культурних цінностей. Сучасні підходи до збереження культурної спадщини: світовий досвід.

Українські об'єкти включені до списку всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. Загальна характеристика об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні: Дерев'яні церкви карпатського регіону України та Польщі, Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора, Геодезична дуга Струве; Київ: Собор святої Софії і Києво-Печерська Лавра; Архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини і Далмації, Ансамбль історичного центру Львова, історичний центр міста-порту Одеса, Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи.

Об'єкти попереднього списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Україні (Борисоглібський собор та Спасо-Преображенський собор в Чернігові, Національний степовий біосферний заповідник «Асканія-Нова», Культурний

ландшафт каньйону у Кам'янці-Подільському, Дендрологічний парк «Софіївка», Бахчисарайський палац кримських ханів, Кам'яна Могила, Аккерманська фортеця, Чуфут-Кале, Ескі-Кермен та Мангуп-Кале)

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 20 [с. 36-49], 22 [с. 23-44], 23 [с. 55-71], 24 [с. 206-234].

Інтернет-ресурси (законодавство): 1-17.

Тема 3. Археологічні пам'ятки культурної спадщини України.

Пам'ятники первісної культури, їх характеристика. Визначення пам'яток археологічної спадщини. Поняття об'єкт археологічної спадщини, археологічна пам'ятка, артефакт. Класифікація об'єктів археологічної спадщини. Археологічний культурний шар. Рухомі культурні цінності: скарби, знаряддя праці. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» (2004 р.). Види наукових досліджень археологічної спадщини. «Чорна археологія». Принципи та види міжнародного співробітництва України у сфері охорони археологічної спадщини. Визначні археологічні пам'ятки України як об'єкти туризму.

«Стоянка» як тип археологічної пам'ятки. Святилище та зольник – місця для ритуалів та жертвоприношень. Королевська ранньопалеолітична стоянка – найдавніша археологічна пам'ятка в Україні. Мізинська стоянка – найвідоміша пам'ятка палеолітичної доби. Межиріцька стоянка – «Стійбище мисливців на мамонтів». Кирилівська пізньопалеолітична стоянка. Археологічний комплекс «Кам'яна могила» – унікальне місце на планеті.

Поселення, селище та городище. Язичницькі святилища, капища та требища Київської Руси-України. Збруцький ідол – найдавніша язичницька пам'ятка. Керносівський ідол – унікальний об'єкт світового значення. Пам'ятки трипільської археологічної культури. Старокиївське городище. Київський дитинець Володимира Великого. Культурний шар «Міста Ярослава». Городище давньоруського міста Львова. Городище Тіра-Білгород. Скіфські городища України.

Археологічне вивчення могильників та курганів. Скульптури «кам'яні баби» та стели-плити. Найвідоміші скіфські кургани України: Товста Могила, Солоха, Гайманова могила, Куль-Оба, Чортотлик, Огуз. Нелегальні розкопки як національна катастрофа.

Музеєфікація археологічної пам'ятки. Музей історичних коштовностей України. Скарби найбільшого скіфського кургану «Солоха». Київський обласний археологічний музей. Колекція музею трипільської культури. Одеський археологічний музей НАН України – найстаріший в країні. Одеське товариство історії і старожитностей та його унікальні фонди.

Проблеми захисту культурних цінностей на окупованих територіях Криму та м. Севастополя: «Херсонес Таврійський» як об'єкт світової культурної

спадщини. Давньогрецькі міста-колонії Північного Причорномор'я: Тірітака, Мірмекій, Пантікапей, Німфей, Парфеній. Античні пам'ятки Причорномор'я. Скіфські кургани. Археологічні комплекси «Алустон», «Неаполь Скіфський». Вивезення із Криму до Росії культурних та археологічних цінностей.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 4 [с. 36-265], 5 [с. 420-483], 11 [с. 34-170].

Інтернет-ресурси: 1-5.

Тема 4. Церковно-монастирська культурна спадщина України.

Церкви, собори, костели, синагоги та монастирські комплекси України як об'єкти культурної спадщини. Поняття сакральні об'єкти. Основні елементи сакральної архітектури. Культові споруди: монастирі, святилища, храми, храмові комплекси, капели, каплиці. Природні об'єкти культу: святі джерела, гаї, річки, озера, ставки. Особливості релігійного туризму в Україні.

Дерев'яне церковне зодчество України. Художні особливості дерев'яної архітектури: витоки, особливості будівництва. Сучасний стан дерев'яних церков. Традиції української дерев'яної архітектури. Архітектурні школи. Старовинні церковні будови Покуття – цінні пам'ятки дерев'яної архітектури. Дерев'яні храми Полісся. Комплекс дерев'яних церков Карпатського регіону. Мармароські церкви Закарпаття та проблеми їх збереження. Список дерев'яних храмів, внесених до світової спадщини ЮНЕСКО в Україні: Церква св. Михаїла в с. Ужок (Закарпаття). Церква св. Юра в Дрогобичі: особливості архітектури і внутрішніх розписів. Церква Святого Духа у селі Потелич (Львівщина, 1502 р.). Церква Собору Пресвятої Богородиці в селі Матків (Львівщина, Турківський р-н, 1838 р.). Церква Пресвятої Трійці у м. Жовква Львівської області (1720 р.). Іконостас Жовківської школи малярства та різьби Івана Рутковича. Церква Святого Духа у Рогатині (Івано-Франківська обл., XVI ст.) та її унікальний ренесансно-бароковий іконостас. Церква святого Михайла у селі Ужок Великоберезнянського району, Закарпатської області (1745 р.). Церква Різдва Пресвятої Богородиці в селі Нижній Вербіж Коломийського району Івано-Франківської області (1756–1808 рр.).

Давньоруські храми: Троїцько-Іллінський монастир та Антонієві печери в Чернігові, Володимирський собор та Видубицький монастир у Києві. Печери Києво-Печерської Лаври. Спасо-Преображенський собор в Чернігові – одна з найстаріших збережених монументальних кам'яних будов України. Свято-Троїцький Мотронинський монастир в лісовому урочищі «Холодний Яр». Давньоруські храмові ансамблі, які перебувають під охороною ЮНЕСКО: Софія Київська, Києво-Печерська Лавра, Спас-на-Берестові.

Сакральні споруди з фортифікаційними функціями: церкви на території фортець та замків, монастирі-фортеці, церкви-твердині. Оборонні церкви України: Храм-воїн у селі Чесники (Івано-Франківщина), Церква-замок в

Сутківцях (Хмельниччина). Найстаріший оборонний храм на Буковині – Іллінська церква в Топорівцях. Оборонна церква св. Параскеви у Львові. Оборонний храм в Горечі під Чернівцями. Оборонна церква Унівської Лаври (Львівщина). Жовківська синагога: оборонна перлина світової юдаїки.

Історичні монастирі оборонного типу: Свято-Троїцький Межиріцький монастир-фортеця, Бердичівський монастир-фортеця ордену капуцинів, Свято-Успенська Почаївська Лавра, Києво-Печерська Лавра.

Козацькі собори: Спасо-Преображенський собор (1710-1720), заснований Гнатом Галаганом. Густинський монастир. Іллінська церква в Суботові – усапальниця Богдана Хмельницького.

Колекція найгарніших релігійних споруд України. Святогірська Успенська Лавра – одна з найбільших і найшановніших святинь України. Спасо-Преображенський собор Мгарського монастиря (1692 р). Церква Різдва Пресвятої Богородиці в Козельці. Собор святого Юра у Львові – унікальна архітектурна пам'ятка. Андріївська церква (Київ). Семінарська церква резиденції буковинських митрополитів в Чернівцях. Пам'ятки греко-католицької культури Галичини. Втрачені святині.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 4 [с. 36-265], 5 [с. 420-483], 11 [с. 34-170].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 5. Фортеці та замки України.

Замки і фортеці – найбільші композиційні центри багатьох історичних міст і сіл України. Характеристика видатних пам'яток фортифікаційного зодчества України. Поняття замок, фортеця та палац. Пам'ятки оборонного будівництва. Військові укріплення, сторожові вежі, оборонні дзвіниці, лицарський донжон. Історико-архітектурні характеристики фортець та замків Бессарабії, Поділля, Галичини та Волині. Галицька та волинська архітектурно-будівельні школи. Замки-руїни України.

Фортифікаційні споруди Києва XI ст., та доби Данила Галицького. Пам'ятка оборонної архітектури Київської Руси-України – Золоті ворота. Київська фортеця. Високий замок у Львові. Давньоруська фортеця Тустань. Замки дулібських та давньоруських часів. Луцький (1340 – 1432 рр.), Любомильський (XV – XVI ст.) й Олицький (1564 р.) замки. Пам'ятки оборонного зодчества: замки князів Острозьких в Острозі (XIV – XVI ст.).

Оборонні комплекси Хотинської та Кам'янець-Подільської фортець. Бродівський замок бастионного типу XVII ст. Меджибізький замок у стилі ренесанс. Дубенський замок. Військова інженерна споруда Тараканівський форт (кінець XIX ст.)

Замки Львівщини: Олеський, Підгорецький, Золочівський, Поморянський, Свіржський та Старосільський, Жовківський.

Нездоланні твердині Західного Поділля: Кременецький, Вишнівецький, Залізцівський, Ожиговецький, Тереховлянський, Микулинецький, Буданівський, Червоноградський, Бережанський, Збаразький, Скала-Подільський, Скалатський, Бучацький, Підзамоцький, Язловецький, Чортківський, Кривчецький, Золотопотіцький, Сидорівський, Кудринський, Окопи Святої Трійці, Жванецький, Панівецький, Чернокозинський, Сутківський, Меджибізький, Сатанівський, Летичівський, Староконстянтинівський, Ізяславський замки

Передкарпаття й Буковина: Галицький, Пнівський, Чернелицький, Раковецький замки.

Класичні феодальні замки західноєвропейського типу Закарпаття: Мукачівський, Ужгородський, Невицький, Середнянський, Чинадіївський, Виноградівський, Королевський, Боржавський, Хустський. Палац графів Шенборнів.

Перлина фортифікаційного зодчества Півдня України Акерманська фортеця. Мавританський палац (замок Курісов). Фортеця Хаджибей.

Залишки замкових фортифікацій історичної Брацлавщини й Київщини: Буша, Вінниця, Муровані Курилівці, Озаринці, Тальне, Седнів, Переяслав-Хмельницький.

Замки та фортеці як туристичні об'єкти. Проекти «туристичного відродження» історичних замків краю. Міжнародний туристичний маршрут «Золоте кільце Львівщини». Культурно-туристичний маршрут «Волинські барбакани».

Проблеми захисту культурних цінностей на окупованих територіях Криму та м. Севастополя: середньовічні печерні фортеці Чуфут-кале і Мангуп-кале. Генуезькі фортеці. Комплекс ханського палацу у Бахчисараї. Палади в Алушці та Лівадії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 3 [с. 16-65], 10 [с. 43-48], 11 [с. 34-170], 19 [с. 2-210].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 6. Міста та історико-архітектурна спадщина України.

Пам'ятки архітектури та містобудування як культурна спадщина України. Поняття міста: типи, структура, класифікація. Планувальні схеми міст. Основні типи архітектурно-містобудівних споруд. Історичні міста та міста-музеї. Міста-фортеці, міста-столиці різних історичних періодів, міста-маєтки та міста з багатим історичним минулим.

Основні історичні періоди розвитку архітектури й містобудування України. Народна архітектура. Старовинні плани міст України. Архітектура Русі-України: візантійський стиль. Середньовічна архітектура: романський стиль, готика та ренесанс. Розвиток українського бароко. «Міський стиль» у класицизмі. Садиби доби класицизму: Сокиринці, Качанівка, Палац Потоцьких. Спадщина українського архітектурного модерну. Конструктивізм в архітектурі.

Сучасна архітектура постмодернізму та стиль хай-тек. Історико-архітектурні туристичні ресурси України. Міста України в туризмі.

Історико-архітектурний ансамбль Києва: град Кия на Замковій горі, Поділ (Нижнє місто). Контрактова площа з Гостинним двором. Маріїнський палац. Будинки з химерами. Історичний центр Чернігова: вал та Болдині гори.

Архітектурні традиції міст та поселень Північного Причорномор'я античної епохи: Ольвія, Херсонес, Тіра, грецьке поселення на острові Березань. Скіфські міста: Кам'янське городище, Неаполь Скіфський.

Історико-архітектурна спадщина Одеси (Хаджибей): історичний центр міста, Приморський бульвар, Потьомкінські сходи, театр опери та балету, ринок Привоз, катакомби, Воронцовський палац.

Муроване оборонне будівництво на Поділлі: Кам'янець-Подільський, Меджибіж, Бучач, Тербовля, Червоноград. Містобудівна спадщина Західної України: Ужгород, Мукачеве, Володимир-Волинський, Луцьк, Дрогобич Коломия, Самбір, Тернопіль.

Історико-архітектурний ансамбль Львова: центр міста пам'ятка архітектури всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Найдавніша частина Львова – княже місто. Площа Ринок. Об'єкти епохи Ренесансу: церква св. Миколая, Вірменський Кафедральний Собор Успіння Богородиці, Латинський Кафедральний Собор св. Марії, Каплиця Камп'янів, Каплиця Боїмів, Порохова Вежа. Видатна пам'ятка стилю бароко та рококо: Греко-католицький кафедральний собор св. Юра.

Оборонні мури, фортифікаційні комплекси міст. Чигирин, Батурин, Глухів – гетьманські столиці. Старовинні масти України.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 11 [с. 26-65], 12 [с. 23-48], 13 [с. 65-120], 19 [с. 2-210].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 7. Природно-заповідна спадщина України.

Поняття природної спадщини та природно-заповідного фонду України. Класифікація територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Скансен, ландшафт, природний парк. Основні типи парків.

Пам'ятки садово-паркового мистецтва як об'єкти національної культурної спадщини. Заповідні урочища. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» (остання редакція 27 травня 2021р.) Садово-паркові ландшафти як об'єкти рекреації і туризму.

Природні заповідники України: заповідник «Горгани», Український степовий природний заповідник, Канівський заповідник.

Біосферні заповідники: Карпатський біосферний заповідник, «Асканія Нова», Дунайський біосферний заповідник.

Національні природні парки. Печерський ландшафтний парк у Києві. «Синевир», «Сколівські Бескиди», Шацький природний парк. Карпатський

національний природний парк. Національний природний парк «Олешківські піски». Національний природний парк «Гуцульщина». Національний природний парк «Прип'ять – Стохід». Національний природний парк «Подільські Товтри». Ландшафтні території України, що мають історичну цінність.

Найдавніших парковий ансамбль України – Підгорецький парк. Качанівський парковий комплекс пейзажного типу. Палацово-паркові ансамблі в селищі Старий Мерчик на Харківщині, у місті Тульчин та смт. Вороновиця на Вінниччині, в селищі Сокиринці на Чернігівщині, в селищі Верхівня на Житомирщині. Дендрологічні парки. Білоцерківський парк «Олександрія». Відомий в Україні і світі парк «Софіївка» в Умані. Державний дендрологічний парк «Тростянець» НАН України. Дендропарк в Кропивницькому.

Пам'ятки природи. Пам'ятка природи «Скелі Довбуша». Заказники. Заповідні урочища: Атаманський парк, гора Калитва, Товтрівська стінка, урочище Яйко, Псьолів острів, Боромля. Ботанічні сади. Національний ботанічний сад імені Миколи Гришка НАН України, Ботанічний сад Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, Ботанічний сад Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 7 [с. 12-48], 11 [с. 26-65].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 8. Визначні пам'ятні місця та меморіали України.

Визначні пам'ятні місця та меморіали як культурна спадщина України. Розуміння поняття пам'ятник та меморіал. Види пам'ятників: монумент, статуя, бюст, обеліск, кенотаф. Тріумфальна арка як архітектурний пам'ятник. Технічні пам'ятники. Обеліски, стели, монументи з використанням транспортних, технічних виробів (потяги, літаки, судна, автомобілі, танки тощо), військової техніки (гармати різних калібрів, протитанкові установки та ін.).

Меморіальні пам'ятки воєнної історії України. Пам'ятні місця бойових дій козацтва, регулярних військових і військово-морських частин (Армії УНР, Карпатської Січі, Української Галицької армії, Української повстанської армії та ін.), партизанських загонів та з'єднань, бойових груп. Національний історико-меморіальний заповідник «Поле Берестецької битви». Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви».

Пам'ятні місця січей, паланок, таборів, місць перевозів і переправ козацтва, проведення козацьких рад з воєнних питань Січі на Кам'янці, Томаківці, Хортиці. Пам'ятні місця проведення Козелецької 1662 р. і Ніжинської 1663 р. козацьких рад. Урочище «Холодний яр». Цвинтарі і могили козацьких ватажків – кошових отаманів І. Сірка (Дніпропетровська обл.), К. Гордієнка (Херсонська обл.)

Меморіал пам'яті героїв Крут. Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіал героїчної оборони Одеси. Музей-криївка УПА (Басівка).

Державний музей-заповідник «Битва за Київ у 1943 році». Музей-діорама «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 року». Військово-історичний комплекс «Скеля». Бункер Лінії Арпада. Руїни ставки Гітлера «Вервольф» поблизу Вінниці.

Пам'ятні місця розташування концтаборів, гетто, таборів смерті, місця масових страт та поховань військовополонених, цивільного населення. Місця масових розстрілів у 1930-і рр. Меморіальний комплекс пам'яті жертв Голодомору. Кортеліський меморіальний комплекс жертвам фашизму. Бабин Яр. Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили». Меморіал спаленим селам 1942-1943 роки (Словечно, Овруцький район).

Пам'ятні місця страт відомих громадсько-політичних діячів, учасників революційних виступів, соціальних і національно-визвольних рухів, жертв політичних репресій. Центральна площа у м. Кам'янець-Подільський (де було замучено учасників Коліївщини). Місце розстрілу учасників польського повстання 1863–1864 рр. у Косому капонірі.

Пам'ятні місця, споруди, пов'язані з рухом за здобуття незалежності України. Пам'ятне місце проведення перших мітингів за незалежність України в 1988–1990 рр. у парку ім. І. Франка у Львові. Меморіал Небесній Сотні.

Храми-усипальні, збудовані на честь воєнних подій або загиблих воїнів; військові цвинтарі, ділянки поховань, братські та одиничні поховання. Личаківське кладовище: меморіал УПА. Меморіал-некрополь січових стрільців на горі Маківка. Братські могили вояків УПА в селах Івано-Франківської, Тернопільської, Рівненської областей.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 6 [с. 12-400], 11 [с. 26-65].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 9. Музеї та колекції України.

Музей та його суспільні функції. Музеї як об'єкти культурного туризму та національної спадщини. Музейний фонд України. Класифікація музеїв України. Загальна характеристика та класифікація музейного фонду, галерей та унікальних колекцій України. Охорона музейної спадщини України. Закон України «Про музеї та музейну справу» (від 29.06.95 р.).

Визначні музеї Києва. Національний історико-культурний заповідник «Софія Київська». Музей «Золоті Ворота». Національний музей історії України. Музей історичних коштовностей України. Національний музей «Київська картинна галерея». Музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків (Київський музей Західного та Східного мистецтва). Національний художній музей України. Національний музей літератури України. Музей культурної спадщини в Києві. Національний науково-природничий музей НАНУ. Музей Однієї Вулиці на Андріївському узвозі.

Відомі історичні музеї України. Дніпропетровський історичний музей ім. Д. Яворницького. Львівський історичний музей, Харківський історичний музей. Чернігівський історичний музей ім. В. Тарновського. Одеський археологічний музей НАН України. Історико-археологічний заповідник «Ольвія» НАН України в с. Парутине Очаківського р-ну Миколаїв. обл. Приватний історико-археологічний музей «Прадавня Аратта – Україна» в с. Трипілля Обухівського р-ну Київської обл. Національний музей - заповідник «Хортиця».

Етнографічні музеї України. Національний музей народної архітектури та побуту України в Києві та Музей народної архітектури та побуту України у Львові. Закарпатський музей народної архітектури та побуту. Музей народної архітектури та побуту Прикарпаття. Історико-етнографічний музей у м. Сарни Рівненської обл. Музей «Бойківщина» у м. Самбір. Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України. Національний музей-заповідник українського гончарства в смт. Опішня Зіньківського р-ну Полтавської обл. Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини на Івано-Франківщині. Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського. Музей народного мистецтва Слобожанщини.

Краєзнавчі музеї Полтавщини: Диканьський, Миргородський, Кременчуцький, Лубенський та Чорнухинський музей Г. Сковороди.

Літературно-меморіальні музеї України: Музей Ю. А. Федьковича у Чернівцях, Музей І. П. Котляревського в Полтаві, Музеї Т. Г. Шевченка, М. Т. Рильського, музей І. Франка в Нагуєвичах, Музей-садиба Лесі Українки в Колодязному на Волині. Сосницький літературно-меморіальний музей О. П. Довженка. Полтавські літературно-меморіальні музеї Панаса Мирного й І. Котляревського, державний музей-заповідник М. Гоголя в с. Гоголеве Шишацького району та Великосорочинський літературно-меморіальний музей М. Гоголя у Великих Сорочинцях Миргородського району, літературний музей родини Драгоманових у Гадячі.

Меморіальні музеї присвячені пам'яті видатних політичних, державних і військових діячів, учених, письменників, композиторів, художників. Будинок-музей Т. Г. Шевченка в Києві. Єдиний в Україні музей-мавзолей, меморіал-поховання у складі музею-садиби М. І. Пирогова на Вінничині. Музей «Кобзаря» Т.Г.Шевченко в Черкасах. Історико-культурний заповідник «Батьківщина Тараса Шевченка» в с. Шевченкове та Шевченківський національний заповідник «Тарасова гора» в Каневі.

Художні музеї України. Одеський музей західного і східного мистецтва. Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького. Львівська національна галерея мистецтв. Музей сакральної барокової скульптури Пінзеля. Колекція скульптури Миколаївського обласного художнього музею. Художній музей ім. А. Куїнджі. Музей-садиба Катерини Білокур. Дніпровський художній музей. Харківський художній Музей. Музей української домашньої ікони XVII – XX ст . у замку Радомисль. Музей волинської ікони. Колекція ікони козацької доби.

Великі приватні музейні колекції України: В. В. Тарнавський, Б. І. та В. Н. Ханенки, В. А. Щавинський, П. П. Потоцький та ін. Колекція Харківського

художнього музею – найстаріша і найцінніша за складом мистецьких зібрань в Україні.

Раритетні колекції культурних надбань в Україні. Унікальний Пархомівський історико-художній музей на Харківщині. Колекція Музею Яворницького. Збірки західного і східного мистецтва Бориса і Варвари Ханенків. Колекція авангардного мистецтва Ігоря Диченка у Мистецькому Арсеналі. Збережена колекція авангарду та модерну у Національному художньому музеї України. Меморіальні квартири видатних поетів, письменників, композиторів і художників.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 5 [с. 22-40], 6 [с. 12-400], 11 [с. 26-65].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 10. Об'єкти науки і техніки України як культурна спадщина.

Пам'ятки історії виробництва і техніки як частина історико-культурної спадщини України. Розуміння поняття об'єкти науки і техніки. Нерухомі пам'ятки історії виробництва і техніки. Основні типи об'єктів пам'яток науки і техніки.

Пам'ятки індустріального розвитку Києва кінця ХІХ - першої третини ХХ століття: перші загальноміські інженерні системи, водогін, каналізацію, електроенергетику, перший електричний транспорт - трамвай, фунікулер та тролейбус. Місце першої лінії електричного трамваю у Києві. Київський фунікулер.

Об'єкти промислового виробництва і народних промислів (рудні, солеварні, поташні, гуральні, гути, доменні печі, кузні, споруди цехів мануфактур, заводів, фабрик, шахти, штольні, нафтові колодязі і свердловини). Перші кам'яновугільної рудні України. Доменна піч (залізна гута) ХVІІІ ст. (с. Майдан Дрогобицького р-ну Львівської обл.) - одна з найстаріших в Україні. Унікальна гамора (водяна кузня) у с. Лисичеве Іршавського р-ну Закарпатської обл. Корделівський цукровий завод 1885 р. (нині ВАТ; Вінницька обл.) - одне з перших підприємств цієї галузі в Україні. Солеварня у Дрогобичі. Нафтові бурові вишки в Бориславі. Перший в Україні магістральний газопровід Дашава-Львів 1929 р. Об'єкти сільськогосподарського виробництва (пресове обладнання, копильні, вітряки, млини, елеватори тощо). Водяний млин (м. Кам'янка Черкаської обл.). Водяний млин у Сокильці (Немирівський район, Вінницька область). Парові млини Радомишль (Житомирська область) та Чубинці (Сквирський район, Київської області).

Промислові об'єкти, продукція яких одержала відзнаку на виставках або ж пов'язаних із першим застосуванням нових на свій час технологій, винаходів, діяльністю їхніх авторів: Тальнівський цукровий завод на Черкащині (1876 р.), Михайлівський рафінадний завод на Сумщині, (1878 р.), Київський

чавуноливарний і механічний завод Я. Гретера, І. Криванека (1888 р.), Підприємство «Ельворті». Завод «Антонов».

Зразки промислової та сільськогосподарської техніки, транспортних засобів та інші об'єкти, встановлені просто неба з метою увічнення важливих етапів, окремих подій з історії виробництва та техніки. Пам'ятні місця випробування науково-технічного обладнання, відомих споруд, що не збереглися. Будинки, пов'язані з життям та діяльністю відомих виробників, винахідників, підприємців: Бобринські, Терещенки, Харитоненки, О. Поль, Б. Ханенко. Історична пам'ятка Дніпра: будинок Олександра Поля.

Споруди, що відображують розвиток гідротехнічного та шляхового будівництва (колодязі, верфі, доки, греблі, гідроелектростанції, депо, вокзали, ділянки залізничних і трамвайних колій, мости, тунелі). Старий австрійський міст у Ворохті. Дев'ятиарковий міст, село Плебанівка (Теребовлянський район Тернопільська область). Міст ім. Є. Патона у Києві (1953 р.). Мерефо-Херсонський міст у Дніпрі. Інгульський міст у Миколаєві. Південнобузький міст. Об'єкти рибальства і морського промислу. Запорізька верф (о. Мала Хортиця Запорізької обл.). Водяна пилорама (с. Нижній Бистрий Хустського р-ну Закарпатської обл.). Чорноморський суднобудівний завод в м. Миколаїв 1895 р.

Об'єкти торгівлі та побутового обслуговування (аптеки, кінні пошти, торговельні ряди, гостині двори). Аптека-музей «Під чорним орлом» - найстаріша аптека Львова. Гостинний двір на київському Подолі. Торгові ряди Новгород-Сіверський (1856-1861 р.). Відділ «Поштова станція» Ніжинського краєзнавчого музею імені Івана Спаського.

Пам'ятки сучасного виробництва, науки і техніки (обсерваторії, обладнання, устаткування, знарядь та продукції виробництва, встановлених на території підприємства, у населених пунктах, пам'ятки електронної, обчислювальної техніки, пам'ятки космічної техніки). Головна астрономічна обсерваторія НАН України. Астрономічна обсерваторія Київського університету. НДІ «Астрономічна обсерваторія» Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Комплекс заобрійні радіолокаційні станції («Дуга-1» – Радіоцентр телекомунікації Чорнобиль-2.). Перший комп'ютер у Києві.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 5 [с. 22-40], 11 [с. 46-85], 14 [с. 12-400].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 11. Нематеріальна культурна спадщина України.

Нематеріальна культурна спадщина України як туристичний ресурс. Розуміння поняття нематеріальна культурна спадщина. Приклади елементів нематеріальної культурної спадщини. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини».

Елементи української нематеріальної культурної спадщини, внесені до репрезентативного списку ЮНЕСКО: Петриківський розпис (2013 р.), Козацькі пісні Дніпропетровської області (2016 р.), Косівська мальована кераміка (2019 р.), Орнек, кримськотатарський орнамент та знання про нього (2021 р.)

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. Кролевецьке переборне ткацтво. Опішнянська кераміка. Пісенна традиція села Лука, Київської області. Технологія виконання вишивки «білим по білому» селища Решетилівка. Традиції рослинного килимарства селища Решетилівка. Традиція орнаментального розпису бубнівської кераміки. Бортництво. Традиція гуцульської писанки. Традиція обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Дубровицького району Рівненської області. Традиція декоративного розпису села Самчики. Олешнянське гончарство Чернігівщини.

Художнє дереворізьблення Чернігівщини. Гуцульська колядата плеси Верховинського району, Івано-Франківської області. Звичай виконувати танець Аркан з Ковалівкою. Мистецтво виготовлення звукової глиняної забавки «Валківський свищик». Карпатське ліжникарство. Борщівська народна вишивка. Технологія створення клембівської сорочки «з квіткою». Традиційне харківське коцарство. Новорічна традиція буковинського маланкування. Особливості виконання клезмерської музики Подільського (Кодимського) району Одеської області. Міліна – знання, навички та звичаї. Метод будівництва «суха кладка». Мистецтво виготовлення яворівської дерев'яної забавки. Міжнародний Різдвяний фестиваль «Коляда на Майзлях». Традиція соломоплетіння у Турійській громаді, Волинської області. Обряд «засівання з конем» у селі Вістря, Чортківського району, Тернопільської області. Кобзарство. Надсянська говірка на теренах Мостищини. Гуцульська боднарка.

Традиції Яворівської школи різьбярства та її вплив на характер формування стильових особливостей українського різьбярства взагалі. Центри ткацтва та килимарства на Тернопільщині у Підволочиському, Збаразькому, Шумському, Лановецькому і Борщівському районах. Найбільші осередки ткацтва в селах В. Іловиця, Підгірське та Цеценівка. Українська традиційна кераміка. Городищинська та плахтянська кераміка. Чорнодимлена кераміка з Гавареччини Львівської області.

Народна творчість як об'єкт національної культурної спадщини. Школи традиційного народного мистецтва: Опішня, Решетилівка, Косів, Богуслав, Гавареччина, Петриківка, Діхтярі, Глиняни, Клембівка. Традиції виготовлення іграшок, ляльок-мотанок в Україні. Народний іконопис. Актуалізація осередків народних промислів як важливої складової історико-культурної спадщини для розвитку культурного туризму.

Українська традиційна народна культура: одяг, житло, побут, звичаї, пісні, танці, обрядові свята. Святково-обрядова культура. Родинно-обрядовий фольклор. Обрядовість і звичаєвість. Сонцестояння як стрижень обрядового циклу. Календарна обрядовість, її цикли (зимовий, весняний, літній, осінній). Атрибутика, символи, ритуали. Календарно-обрядовий фольклор. Обряд колядування. Великодні свята в Україні. Зелені свята, Трійця. Свято Івана

Купала. Вечорниці як одна з форм вечірніх розваг молоді. Сорочинський ярмарок – об'єкт нематеріальної спадщини, унікальний фольклорний спадок України.

Українська народна музична творчість. Пісні зимового циклу. Театралізовані дійства та сценки. Вертеп. «Коза». «Маланка». Пісні весняного циклу. Веснянки. Русальні пісні. Пісні літнього циклу. Купальські пісні. Петрівчані пісні. Жнива і жниварські обряди. Родинно-обрядовий фольклор. Колискові пісні. Голосіння. Весільний обряд і весільні пісні. Історичні пісні. Думи.

Козацьке бойове мистецтво як об'єкт культурної спадщини: козацькі звичаї, традиції, ігри, танці, трюки та вправи. Майстерне володіння батоном, шаблею, списом, луком та стрілами, прийоми вольтижування (акробатичні вправи верхи на коні, що рухається), які застосовували українські козаки-воїни у XV-XVIII ст.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 11 [с. 46-85], 17 [с. 12-300].

Інтернет-ресурси: 1-5

Тема 12. Гастрономічна спадщина України.

Українська гастрономічна культура як соціальний феномен. Розуміння понять гастрономічна спадщина та національна кухня. Національна кухня як система колективних уявлень про харчові звички нації. Співвідношення «національна» і «народна» кухня. Класифікація національних страв (повсякденні, святкові, ритуальні). Традиції гостинності та культура приготування.

Особливості харчування у східних слов'ян та кухарське мистецтво Київської Русі-України. Каші як неодмінний атрибут традиційно-побутової культури українців. Стародавні традиції випікання хліба. Хлібна культура і традиції. Поява національних напоїв: меду, кваси, збитні, виноградне вино.

Національна кухня козацької доби. Традиції харчування запорозьких козаків. Вишукана українська кухня гетьманської України. Застільний етикет козацької старшини. Формування української кухні у XIX – на початку XX ст. Поширення європейських кулінарних традицій в Україні і розширення асортиментного рівня страв. Розвиток мережі трактирного промислу: ресторації, кавові будинки, готелі, трактири, харчевні.

Традиції харчування у християнстві. Пости як обов'язковий елемент культової діяльності. Традиції Великоднього посту. Рецепт різдвяного Святвечора.

Український борщ у списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО (2022 р.). Культура приготування українського борщу. Вареники в українській гастрономічній культурі. Сало – національна страва українців.

Традиції, пов'язані із культурою харчування у Національному переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Традиція приготування ет аяклак (караїмський пиріжок з м'ясом). Традиція приготування яворівського пирога. Знання і практики приготування сахновщинського короваю. Знання, вміння та практики, що стосуються приготування та споживання біляївської рибної юшки. Бузинник – десертна страва з бузини, традиції приготування та споживання. Традиція приготування обрядової страви «крупки» с. Мостове, Андрушівської громади, Житомирської області. Звичай і технологія приготування святкової та поминальної каші у місті Авдіївка, Донецької області. Гуцульська бриндзя. Культура приготування та споживання плацинди у селах долини річки Фрумушика. Практика та культурний контекст приготування «чіберек» та «янтик» - традиційних страв кримських татар. Сливовий леквар – традиція приготування та культура споживання на Закарпатті. Традиційний обрядовий хліб Вінниччини. Випікання весільних утят у селі Річки, Сумської області. Обряд приготування страви «Зелеківська зливанка».

Традиційні страви регіонів України. Житомирські деруни. Печеня по-сумськи і борщ на буряковому квасі. Котлети по-київськи. Биточки з бичків і риба-фіш по одеські. Юшка по-миколаївськи. Баклажани по-херсонськи. Кримські лагман і долма. Капусняк запорізький. Полтавські галушки і пундики. Фірмова уха Дніпропетровщини. Бігос і фляки по вінницькі. Борщ по-слобожанськи і гречаники. Прикарпатський банош і грибна юшка. Буковинські чинахи і мамалига. Завиванці і бограч по закарпатські. Галицький сирник і струдлі. Тернопільська мачанка. Хмельницькі м'ясні рулети і ковбаси.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 2-148], 2 [с. 23-226].

Додатковий: 8 [с. 2-48] 13 [с. 40-65], 17 [с. 12-300], 21[с. 12-30].

Інтернет-ресурси:1-5.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Культурна спадщина України: інноваційні підходи та сталий розвиток. Навчальний посібник / П. В. Вербицька, І. І. Гнідик, О. М. Годованська, Ю. М. Курдина, А. З. Салюк. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. 148 с.
2. Присяжнюк О. М. Охорона культурної спадщини: навчальний посібник. Ч. 1. / О. М. Присяжнюк; Державний заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2019. 226 с.

Додатковий

3. Василенко А., Василенко В., Діхтяренко О., Перепелиця А. Стан та перспективи використання замково-палацового комплексу України в туризмі. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. Вип. 9. С.173–178.
4. Вступ до музеєзнавства і пам'яткознавства / За наук. ред. О. М. Гончарової, С. Ж. Пустовалова. Київ: Ліра-К, 2019. 490 с.
5. Гаврилюк С. В., Гаврилюк О. Н. Історичний нарис пам'яткоохоронної справи. Основи пам'яткознавства / наукові редактори Леонід Гріффен, Олена Титова / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK; International Book Market Service Ltd., member of OmniScriptum Publishing Group. Бо-Басен (Маврикій)-Київ : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. С. 420–483.
6. *Історія української культури: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. І. Кулагін, Ю.Г. Бадах, Н.А. Латигіна та ін. К.: Київ. КНТЕУ, 2013. 628 с.*
7. Звіряка А. І. Вітчизняний та міжнародний досвід охорони та використання ландшафтних об'єктів культурної спадщини. Праці центру пам'яткознавства. Вип. 34. 2018. С. 24–28.
8. Звичаї нашого роду: страви української кухні / авт.-упоряд.: Світлана Андрющенко, Світлана Железняк ; худож. оформ. Світлана Железняк. Київ: Генеза, 2019. 191 с.
9. Заповідне паркознавство: навчальний посібник / Сергій Попович, Олена Корінько, Юрій Клименко; Націонал. ун-т біоресурсів і природокористування України. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2017. 318 с.
10. Замки та фортеці України, як історико-архітектурна спадщина. Гілея: науковий збірник / Кизименко І.О., Губицький Л.В., Разіцький В.Й. К.: «Видавництво Гілея», 2019. Вип. 140 (№ 1) Ч. 1. Історичні науки. С. 43-48.
11. Культурна спадщина в контексті «Зводу пам'яток історії та культури України». Кот С. І. (відп. ред.), Денисенко Г. Г., Івакін Г. Ю., ін. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 486 с.

12. Маеткова культура: історія, генезис, мистецькі критерії оцінки: збірник наукових праць за матеріалами конференції 180-річчю від дня народження В. В. Тарновського-молодшого та 165-річчю від дня народження П.І. Харитоненка присвячується 16-17 серпня 2018 року / відп. за вип. В.Б. Буренко, Т.М. Шевченко, І.М. Шевченко. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. 400 с.
13. Національна кулінарна спадщина України / Андрій Аркадійович Плесконос, Наталія Леонідівна Писаренко, Лідія Федорівна Артюх; голов. ред. Віргініус Строля. Київ: Балтія Друк, 2021. 149 с.
14. Основи пам'яткознавства / за ред. О. Титової, Л. Гріффена. - Центр пам'яткознавства НАН України, УТОПЖ. - Lambert Academic Publishing, 2018. 635 с.
15. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні: путівник / Роман Маленков; [фот.: Р. Маленков ; наук. ред.: А. Кобилянський]. Київ : Комора, 2021. 232 с.
16. Рутинський М.Й. Замковий туризм в Україні. Географія пам'яток фортифікаційного зодчества та перспективи їх туристичного відродження. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 432 с.
17. Скарби українських говорів: тексти про борщ: [збірник] / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; відп. ред. Наталія Хібеба, Валентина Лєснова. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2019. 319 с.
18. Прибега Л. Архітектурна спадщина України. Пам'яткохоронний аспект: монографія. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2016. 237 с.
19. Туризм у містах: підручник / М. П. Мальська, О. М. Гаталяк. К.: «Центр учбової літератури», 2018. 224 с.
20. Харковенко Р. В. Пам'ятки культурної спадщини в умовах ведення бойових дій та на тимчасово окупованих територіях: міжнародний досвід й Україна. Праці Центру пам'яткознавства. 2018. Вип. 33. С. 36 – 49.
21. Харчові традиції - ментальний код нації: колект. монографія / Ганна Віват, Світлана Ковпик, Валентина Мусій, Людмила Рева-Лєвшакова, С. В. Форманова . Одеса: ВМБ, 2018. 231 с.
22. Treasures of Ukraine: A Nation's Cultural Heritage / by Andrey Kurkov (Foreword), Andriy Puchkov (Contributor), Christian Raffensperger (Contributor), & 6 more / Thames & Hudson, 2022. 256 p.
23. Proceedings' of the Heritage, Tourism and Hospitality, 4th International Conference (HTHIC2020): «Living Heritage and Sustainable Tourism» / Edited by Lorenzo Cantoni, Silvia De Ascaniis and Karin Elgin-Nijhuis. 2020. URL: http://openarchive.icomos.org/id/eprint/2370/1/HTHIC2020_Preceedings_202004.pdf
24. Crime against memory or cultural genocide? On the destruction of the cultural heritage of ukraine during russian aggression in the xxi century / I. Kyzymenko, A. Kravchenko, N. Husieva, O. Krasilnikova / EJTS European Journal of Transformation Studies 2022, V. 120, No. 2. P. 206 – 234.

Інтернет-ресурси

1. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України URL: www.etnolog.org.ua
2. Офіційний сайт ЮНЕСКО. URL: <http://whc.unesco.org>
3. Сайт Міністерства культури та інформаційної політики URL: <https://mkip.gov.ua/>
4. Український центр культурних досліджень (УЦКД) URL: <https://uccs.org.ua/>
5. Українські пам'ятки, що входять до світової спадщини ЮНЕСКО. URL: http://24tv.ua/7_ukrayinskih_pamyatok_vhodyat_do_svitovoyi_spadshhini_yunesko_n573670

Інтернет-ресурси (законодавство)

1. Конституція України від 28.06.1996 року з останніми змінами // Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>
5. Закон України «Про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/574-17>
6. Закон України «Про музеї та музейну справу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
7. Закон України «Про охорону археологічної спадщини» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
8. Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>
9. Закон України «Про Український культурний фонд». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19>
10. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_226
11. Конвенція «Про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089
12. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_186
13. Чорноморська конвенція про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_002
14. Угода про вивезення та ввезення культурних цінностей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_354

15. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69
16. Конвенція ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_590
17. Положення про Державний реєстр національного культурного надбання, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BF>

**Курсив – визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці ДТЕУ.*